

NASREDDİN HOCA FIKRALARINDA İNSANI ANLAMA/MAK*

*Yrd. Doç. Dr. Ebru ŞENOCAK***

Öz: Nasreddin Hoca, yalnızca Anadolu'da ve Türk dünyasında değil, bütün dünyada sevilen bir mizah/ironi ustası ve bilge kahramandır. Güldürürken düşündürülen fıkralarını okuyan/dinleyen her insan kendisine dair olumlu ve yapıcı mesajlar çıkarır. Toplum yaşantısının renkli karelerini fıkralarında ele alan Nasreddin Hoca, bir anlamda kişiye kendisini izleme fırsatı vererek, hayatını düzene koymasına yardımcı olur. Çünkü o, evrensel anlamda aklın ve gönlün orta yolunu mizahla buluşturmuş "yüce birey" dir. Toplum yaşantısındaki sağlıklı iletişim ve mutluluğun kişinin başta kendisiyle barışık olmasına bağlı olduğuna değinen Nasreddin Hoca, fıkralarında, sık sık insanı anlama sanatı ve empatinin önemi üzerinde durur. Bazen kişi ve kurumları mizah/ironi oklarına tutarak nakavt ederken, bazen de empati kurarak güçsüzü koruyup kollayarak rencide olmasını engeller. Biz bu çalışmamızda, insanı anlama sanatı ve insanı anlamamak konulu fıkralarda, Nasreddin Hoca'nın, empati kurma, iletişim becerisi ve toplumsal yaşamı kaostan kozmosa dönüştürme önerilerini değerlendireceğiz.

Anahtar Kelimeler: Nasreddin Hoca fıkraları, insanı anlama/mak, mizah /ironi, empati, iletişim.

NOT/UNDERSTANDING THE PEOPLE IN THE JOKES OF NASREDDIN HODJA

Abstract: Nasreddin Hodja, is a master of humor/irony and a wise hero who is loved not only in Anatolia and in the Turkish world, but all over the world. Each person reading/listening his jokes, which makes someone think while entertaining, finds out positive and constructive messages about himself. Dealing with the colored patterns of social life in his jokes, Nasreddin Hodja, in a sense helps the person to tidy up his life, by finding the opportunity of monitoring himself. Because, he is an "almighty individual" who has brought the happy medium of mind and heart together with humor in the universal sense. Nasreddin Hodja, who mentions that the healthy communication and happiness

Geliş tarihi: 01. 07. 2016

Kabul tarihi: 15. 08. 2016

* **II. Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Sempozyumu 25-27 Mayıs 2016,** Bakı 2016, 151-156.

** *Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü / ELAZIĞ, e-mail: esenocakebru@gmail.com*

in social life in the first instance depends on person's being at peace with himself, in his jokes, often lays emphasis on the importance of art of understanding the human and the empathy. While sometimes knocks out persons and institutions by the arrows of humor/irony, sometimes he prevents the weak from being hurt, by developing empathy and by protecting them. In our study, in the jokes themed on art of understanding people and not to understand people, we will evaluate the communication skills of Nasreddin Hodja, his ability in developing empathy and his suggestions for transforming the social life from chaos into cosmos.

Key Words: Nasreddin Hodja jokes, not/understanding the people, humor/irony, empathy, communication.

GİRİŞ

Nasreddin Hoca, fıkralarında, hayatlarımıza sihirli bir el gibi dokunarak, yapıcı ve ıslah edici düzenlemeler yapan, güldürürken düşündürten mizah/ironi ustası bir bilgedir. Bireyleşme yolculuğumuzda "*bütünselleşmiş insan*" olarak bizlere yol gösteren Nasreddin Hoca, toplumsal düzenin ve huzurun, insanı anlama sanatından geçtiğini söyler. "*Bütünselleşmiş insan, nefse (doğal içgüdüsel güç) akla (skolâstik ve Aristotelci anlamda), sezgiye ve sevgiye sahiptir.*" (Arasteh 2000: 74). Her şeyden önce kendisiyle barışık olan Nasreddin Hoca, bazen insanı düştüğü zor durumdan kurtarıırken, bazen de kendisini anlamayanlara onların dilinden konuşarak hatalarını görmelerini sağlar. Fıkralarında, kendi iç çatışmalarını çözümlenerek, empati kurabilmenin önemine değinen Nasreddin Hoca, insanı anlama/mak merkezinden seslenerek mesajlarını verir. Bu konuyu iki başlık altında değerlendirmek istiyoruz:

1. Nasreddin Hoca Fıkralarında İnsanı Anlama Sanatı

Nasreddin Hoca, insanı anlama sanatının zekâ ve düşünme yetisiyle bağlantılı olduğunu düşünür. Çünkü "*Kişilerarası ilişkilerde zekâ, diğer insanları anlamaktır.*" (Goleman 1995: 57). Nasreddin Hoca, duygusal zekâ açısından toplum yaşantısını önemseyen, sosyal algı oluşturarak, olaylar arasında sebep-sonuç ilişkisi kuran empatik bir toplum öncüsüdür. Geleceğe güvenle bakabilmenin ötekileri anlamak ve yardımcı olmak olduğunu ileten Nasreddin Hoca, kişilerarası iletişimde düşünen, hisseden ve bunu eyleme dönüştüren insan olarak diğerlerine olumlu örnek olmamızı öğütler.

Bir gün karısı Hoca'ya, "Efendi, bizim komşunun eşeği kuyruksuz, kulaksız bir sığa doğurmuş!" deyince Hoca feryadı basıp: "Eyvah! Gör-dün mü başımıza gelenleri? O sığa üç yaşına geldiğinde onu odun keserken dağa götürürler. Yolda çamura batıp gömülürse, kulağı yok, kuyruğu yok, neresinden çıkarılıp çamurdan kurtarılacak?" der. (Tokmakçioğlu

2004: 312). Görüldüğü gibi Hoca, "Ne olmuş?" ile değil, daha çok "Ne olacak?" ile ilgilenirken "Yerinde olsaydım, neler yaşardım?" sorusuna, empati kurduğu kişinin yarınlardaki kaygısını çekerek cevap arar. "Empati kurabilmek için ben-merkezci olmaktan uzaklaşıp karşıdaki kişinin rolünü almak gereklidir." (Dökmen 1994: 156) Fıkırada Nasreddin Hoca, görünen gülünç olay sahnelerinin ardında diğerlerini anlamaya çalışan, onların sorunlarına dair düşünüp, çözümler üretmek isteyen yapıcı kişiliğiyle dikkat çeker. Böylece bizlere "biz" adına verilen mücadelenin, akılcı davranışın ve yetişkin benliğe sahip olabilmenin önemini vurgular. "Algısal ve bilişsel rol almanın gerçekleşebilmesi için Yetişkin benlik durumuna sahip olmak bir ön şart sayılmalıdır." (Dökmen 1994: 157).

Konu ile ilgili benzeri fıkra şöyledir: *Nasreddin Hoca bir gün çift sürerken kayış kopar. Çaresiz onun yerine sarığı çözüp bağlar, çok geçmeden o da kopunca: "Hele hele! Bizim kayış neler de çekiyormuş!"* diye söylenir (Tokmakçıoğlu 2004: 196). Nasreddin Hoca, çok iyi bir gözlemcidir. Yaşanılan her olaydan yaşama dair ibret dolu hikâyeler çıkarmış olan Nasreddin Hoca, fiziksel gerçeklik karşısında akılcı ve empatik çözümleriyle çatışmaları iletişime dönüştürmüştür. "Empatinin kökeni özbi-linçtir; duygularımıza ne kadar açıksak, hisleri okumayı da o kadar iyi beceririz." (Goleman 2005: 126). Nasreddin Hoca fıkırada, sarığın bir anlık dahi dayanamayıp kopmasıyla birlikte, kayışın yıllarca sesini çıkarmadan, ne sıkıntılara göğüs gerdiğine şahit olur. Bu durum aslında onun, kendi hissettiği duyguların farkındalığıyla çevresine kulak verip, onları anlamaya gayret gösterdiğini ifade eder. Sessizliğin dilinde duyulmayı bekleyen haykırışlara kör ve sağır kalınmaması gerektiğini mesajlayan Nasreddin Hoca, duygusal zekânın başkalarını anlamadaki önemini vurgular.

Nasreddin Hoca, şu fıkrasında da insanı anlama sanatının en önemli şartlarından birisinin, onun diliyle konuşabilmek olduğuna değinir.

Molla Nasreddin, küçükken babası, ne söylerse onun tersini yapmaktadır. Bu yüzden baba oğluna, yapılması gerekenin tersini söyleyerek onunla iletişim kurmaktadır. Bir zaman sonra değirmenden dönerken baba oğluna: "Molla! Çuval yana doğru kaykılmamış, çaya düşmeyecek! Sakın doğrultma, söyle itiver de çabuk düşsün!" der. Bunun üzerine küçük Nasreddin, kendi kendine: "Ben niye yıllardır acaba bu iyi adamın her dediğinin tersini yaptım!" diye düşünüp, üzülür ve: "Vallahi Baba! Şu yaşa geldim, ne dediysen tersini yaptım. Bundan sonra ne dediysen onu yapacağım." diyerek, çuvalı suya iter. [Fuat 2004: 34] "Beyinlerimiz 'yapma' diyen mesajlara karşı direnç gösterir. Bu yüzden olumlu mesajları daha kolay kabul ederler." (James 2004: 27). Fıkırada "çocuk" rolünü

üstlenen Nasreddin Hoca'ya, "yetişkin" rolüyle mesajlar veren baba, toplumdaki "Sana inat tersini yapacağım." diyen insan gruplarının eğitilebileceğini örnekler. Fıkradan çıkarabileceğimiz bir diğer sonuç da şudur: İletişimde bulunduğumuz kişileri, "ana-baba" öğretilerinin sert otoritesiyle eğitmemiz mümkün değildir. Sahip olduğumuz geleneksel kültürü, olgun kişiliğimiz ve aklımızla geliştirip empati kurarak, "Yetişkin yanımızı güçlendirmemiz gerekir." (Dökmen 2003: 317, 319).

Nasreddin Hoca, insanı anlayabilme yetisinin, kişilerin ruhsal durumlarına göre kendini ayarlayabilme becerisiyle ilgili olduğunu, aşağıdaki fıkrayla örneklendirir:

"Adamın biri Hoca'ya kadılık yaparken gelip, hasmı hakkında veriştirdikten sonra: "Haklı değil miyim?" diye sorar. Hoca da "Haklısın!" der. Adam gider, bu kez hasmı gelir. O da giden için ağzına geleni söyleyip kötiledikten sonra sorar: "Haklı değil miyim? Hocam?" der. Hoca da: "Yerden göğe kadar haklısın" der. İki adamı ve Hoca'yı dinleyen karısı kendini tutamayarak sorar: "İlâhi Hoca efendi, ne garip insansın, birini dinledin, haklısın dedin, ötekini dinledin, ona da haklısın dedin, bu ne biçim iştir?" Hoca bir süre düşündükten sonra: "Vallahi hârun, galiba sen de haklısın!" der (Tokmakçioğlu 2004: 137). Nasreddin Hoca'nın fıkrada, herkese haklı olduğunu söylemesi onun, kişilerin kendi penceresinden bakarak dünyayı gözlemleme ve anlama çabasına bağlı üretim sürecidir. "Shakespeare diyor ki: "Bazıları büyük doğar, bazıları büyüklüğü kazanır, bazularına da büyüklük yakıştırılır." Her insanın bir haritası vardır. Tek doğru harita diye bir şey yoktur. Herkes kendi dünya modeli içinde kendisi için en uygun seçimi yapar. Bize düşen ise kendimizi bir başkasının yerine koyabilmektir." (Yılmaz 2009: s. 80) Kişilerarası iletişimde anlaşılma kaygısı çeken gergin bekleyişler, kendilerini görece göz ve gönlün onayı ile sakinleşerek iletişime dönüşecektir. Kişileri tepkisiz dinleyerek, gönderdikleri mesajları algılamaya çalışan Nasreddin Hoca, öncelikle kişilerin kendini ifade etmesine fırsat verir ve saldırgan enerjilerini boşaltmalarına yardımcı olur. Herkese haklı olduğunu söylerken yaşadıklarına karşı kayıtsız kalmadığını, empati kurarak kendi duygu dünyasında anlaşıldıklarını ifade eder.

Nasreddin Hoca'nın, insanı anlama merkezinden seslendiği fıkralarından bir diğeri, "yetişkin" rolüyle kişinin içine düştüğü zor durumdan onu kurtarmak adınadır:

Bir gün Timur, Akşehir'e gelir ve ulemayı meclisine davet eder. Herkes onun zulmünden titreyerek put gibi durmaktadır. Ortamı yumuşatmak için şerbet getirirler. İlk olarak Timur'a ikram edilir. Memleketin subaşı olan cahil bir adam Timur'a "Afiyet olsun!" der, ardından korku

ve telaşla "Merhaba" deyip, fırlar. Timur, ilk defa geldiği bu yerde kendisine bu şekilde hitap edilmesine hayretle bakarken, Nasreddin Hoca, hemen atılıp, durumu telafi etmek ve adamın daha büyük bir cahillik yapmasına engel olmak için imdada yetişir ve: "Bizim şehrin merhabası ağız tadıyladır." der (Arslan-Paçacıoğlu 1996:131). Fıkırada, empatik yaklaşımın toplumsal düzendeki önemi üzerinde duran Nasreddin Hoca, "Bizim şehrin merhabası ağız tadıyladır." sözleriyle olaya acil müdahale ederek, saf Anadolu insanını, zalim Timur tarafından çocuk gibi azarlanmaktan kurtarır. Fıkırada, sosyal duyarlılığını ortaya koyan Nasreddin Hoca, bizlere ideal insan örneğini sunar. Akıllı, zeki, hazırcı, "yetişkin", "ana-baba" ve "çocuk" rolleriyle Nasreddin Hoca, toplumdaki herkesin yaşamlarına ortak olur ve yardıma ihtiyacı olanların yanında yanına biter. Nasreddin Hoca, fıkranın sonunda kullandığı hayat kurtaran nüktesiyle, kişinin kusurunu örterken, davranışı haklı bir sebebe dönüştürmüştür. Böylece Nasreddin Hoca'nın verdiği empatik tepkiyle oluşan mizahî ortam, kişileri rahatlatarak iletişimin doğru ve sağlıklı sürmesini sağlamıştır. Empati, bir arada yaşadığımız insanları içinde bulunduğu durumuyla değerlendirebilmek, karşılıklı anlayış gösterebilmektir. Bireyleşmiş bir insan, "Büyükle büyük, küçükle küçük" olabilen dengeleyici kişilik yapısıyla örnek bir yaşam felsefesine sahiptir. "Günlük yaşamda sergilediğimiz üç kişisel rolümüz vardır: Ana-baba, yetişkin ve çocuk." (Dökmen 2003: 205). Nasreddin Hoca, yerine göre davranışları ve çok yönlü bakış açısıyla yapıcı çözümler üreterek sağlıklı toplumsal ilişkiler kurar. "Farkındalığın farkına varma" hayata anlam kazandıran insanın yücelişidir. Yunus Emre bunu "İlim ilim bilmektir/ İlim kendin bilmektir/Sen kendini bilmezsin/Bu nice okumaktır" şeklinde ifade eder. Duygusal ve bilişsel davranışlar insanı insan yapan hasletler olup, belirsizlik içindeki insanı istikrara davet eder. Karmaşanın yarattığı problemler ilim ve akıl ile çözümlenerek, kişinin hayatına ışık tutar.

İnsanların davranışlarını uzaktan izleyip, yorumlar ve eleştiriler yapmanın yanlışlığına da değinen Nasreddin Hoca, konuyu şu fıkrasıyla canlandırır:

"Merhum Hoca Efendi kadı iken iki kişi gelir ve biri, "kulağımı ısırды" diyerek arkadaşını şikâyet ederken diğeri ben ısırmadım, o kendi kulağımı ısırды" der. Hoca, birazdan gelip, cevap vereceğini söyler. Kulağımı tutup, "Isırabilir miyim?" diyerek mücadele ederken düşüp bir miktar başını yarar. İki adam gelip, davalarını sorunca Hoca: "Behey âdemler, ısırma değil belki düşer de başı bile yararılır." der (Koz 2015: 73). İnsanları anlayabilmek, öncelikle "Onların yerinde olsam ben ne yapardım?" sorusundan ziyade "Onların durumunda ve duygusal yaşantısında neler

hissedilir?" sorusuna cevap vermekle başlar. Nasreddin Hoca, kadılık yaparken pek çok davayı, uygulamalı olarak yaşayıp, canlandırarak çözüme kavuşturmayı denemiştir. İnsanın, olaylara tepkisini, içinde bulunduğu ortamla ele alıp okuyan Nasreddin Hoca, canlandığı yaşam sahnelerinde bizi hem güldürür hem de sözün gücü ile dikkatimizi fikradaki ana soruna çeker. Yaşadığımız ortamlarda bireyleşme aşamalarını Nasreddin Hoca ile birlikte eğlenerek kat ederken, "*kendilik/self tamlık ya da bütünlük arketipine*" (Kısa 2005: 90) hatalarımızı yontup, eksiklerimizi tamamlayarak ulaşıyoruz. Nasreddin Hoca'yı ötekilerden ayırt eden, hem empatik davranışları, hem de zihinsel ve psikolojik bölünmelerin üstesinden gelerek iç çatışmaları iletişime dönüştürmesidir. Nasreddin Hoca, fıkraların olay halkalarında, yer yer sembolik mesajlar vererek ve örnek davranışlar sergileyerek "*kendiliğin*" mükemmel olabilme yolculuğuna, akılcı davranış, empatik tepki ve yetişkin rolüyle katkıda bulunmaya çalışır.

2. Nasreddin Hoca'nın Fıkralarında İnsanı Anlamamak

Nasreddin Hoca'nın fıkralarında vurguladığı en önemli konulardan birisi, olumlu ve güzel bir yaşamın sırrının, insanı anlayabilmekten geçmesidir. Günlük hayatımızda bizi anlamak istemeyen insanlara hatalarını göstermek ve çözüm yolları üretmek amacını güden Nasreddin Hoca'nın konu ile ilgili fıkrası şöyledir:

*Hoca, evinin damında uğraşırken, bir dilenci gelir ve ısrarla onu aşağıya çağırır. Hoca evin damından zor bela inip, dilencinin sadaka istemesi üzerine kendilerinin de sıkıntıda olduklarını söyler. Ardından eline bir torba alıp sokağa çıkar ve farklı bir eve girecek olan dilenciye yanına çağırır. Dilenci, sadaka vermek için kendisini çağırdığını düşünüp, koşarak gelir. Hoca. "Eğer benim servetim olsaydı, şu torbayı doldurup size sadaka olarak un verecektim. Ancak ne çare ki hiçbir şeyim yok," der. Dilenci, bunu neden daha önce söylemediğini belirterek öfkelenince Hoca da: "Niye sen, ben çatıdayken isteğini söylemeden, evin tepesinden beni indirip sadaka istediğini söyledin. "Bayram aşısı, kara karşı" sözü gereğince ben de böyle yaptım," der ve evine girer (Özkan 1999: 152). Görülüyor ki Nasreddin Hoca, Goethe'nin "*İnsan kendini, yalnızca insanda tanır.*" sözünü desteklercesine, insanı anlamamanın felsefesini yüzyıllar önce yazmıştır. Nasreddin Hoca fıkrada, insana kendi hatasını anlatabilmenin en iyi yolunun, aynı olayı ona yaşatabilmekle mümkün olduğunu düşünür. Eylemin, sözden daha etkili olduğunu savunan Nasreddin Hoca bir anlamda, "*Sana yapılmasını istemediğini sen de başkasına yapma*" mesajını verir. "*Bir insanın, Anababa, Yetişkin ve Çocuk rollerini, Yetişkin'in denetimi altında dengeli şekilde kullanabilmesine Empatik**

Davranış" denir (Dökmen 1994: 315). Nasreddin Hoca fıkralarında, toplumdaki ana-baba-çocuk ve yetişkin rollerini üstlenerek çocuk kişileri eleştirirken, sezgisel davranışlarıyla yetişkin rolünü sergileyen insanları teşvik eder. Nitekim dilenci, zor şartlar altında Hoca'yı aşağı çağırırken ve ikinci kez çağrıldığında sadaka verileceğini düşünüp koşarken çocuk rolünü üstlenir. Nasreddin Hoca da ona aynı karşılıkla ceza verirken çocuk, parası olsaydı ona yardım edeceğini iletirken ana-baba, dilencinin ben merkezci davranışını ona uygulamalı yaşatarak görmesini sağlarken yetişkin rolünü üstlenmiştir. Böylece Nasreddin Hoca, körelttiğimiz bakış açılarımızı, ben merkezci davranışlarımızı ve düşüncesizliğimizi ironik yollardan yüzümüze sert bir tokat gibi indirerek, ıslahımızın çabuklaşmasını hedeflemiştir.

Atalarımız "*Hatasız kul olmaz*" demiş. Her insan hata yapar ama önemli olan insanın kendisini eleştirmesi ve hatalarını görüp, sürdürmekten vazgeçmesidir. Nasreddin Hoca fıkralarında, renkli olay sahnelerini okurken veya dinlerken sosyal hayatın eleştirel yönlerine dair gerçeklikleri gülererek öğrenir, kendimizi görme fırsatı bularak davranışlarımıza çekidüzen vermeye çalışırız. Aşağıdaki fıkra, Nasreddin Hoca'nın, topluma yeniden kazandırmak istediği kişiye verdiği ironik cezaları konu alır:

Bir toplulukta gevezenin biri gecenin geç vaktine kadar sözü kimseye bırakmadan konuşur. Hoca da durmadan esner. Toplantı bitip ayrılırken geveze adam Hoca'ya: "Hiç ağzını açmadın? Hoca!" deyince o da: "Açmaz olur muyum. Az daha ağzım yırtılacaktı!" diye cevap verir (Tokmakçioğlu 2004: 175). Fıkroda, yaptığı saygısızlığın farkında olmayan hatta daha da üste çıkmaya çalışan adamın davranışı, Hoca'nın bayramlık ağzını açmasına neden olmuştur. Nasreddin Hoca, verdiği ironik cevapla adama bir anlamda "Bize hiç fırsat vermedin ki!" derken, dolaylı yollardan ayıbını yüzüne vurarak, yanlışını düzeltme şansı verir. Toplumsal hayatta, bazen ısrarla yanlışlarına devam eden kişileri, ironi oklarına tutarak, hatalarının farkına varmaya davet etmeliyiz. Birileri bunu yapmadıkça, o kişi toplumda daha çok can yakacak ve kendi saygınlığını da yitirecektir. Nitekim Nasreddin Hoca farklı bir fıkrasında, dinlemenin önemini vurgulayarak, "Dil bir, kulak ikidir. Az söyleyip çok dinleyin ki insan-ı kâmil olasız." şeklinde öğütlerde bulunur (Halıcı 1994: 25). Konu ile ilgili farklı bir fıkrasında Nasreddin Hoca, adam olmanın yönteminin kulak olduğunu belirtir ve "Herhangi bir adam konuşurken onu can kulağı ile dinlemeli; bu arada kendi ağzından çıkana kendi kulağı duymalıdır." der (Sakaoğlu-Alptekin 2009: 172). Görülüyor ki, toplumun örf ve âdetleri içerisinde "Bir konuş, iki dinle" sözü, Nasreddin Hoca'nın eğlenirken eğitmek felsefesiyle gelecek nesillere taşınmak istenmiştir.

Anadolu halkının "*Hâlden anlamak*" deyimiyle ifade ettiği empatik yaklaşım, Nasreddin Hoca'nın şu fıkrasıyla da ele alınır: "*Hoca bir gün hastalanır ve komşuları onu görmeye gelirler. Geçmiş olsun dedikten sonra sohbet etmeye başlar, sözü gittikçe uzatırlar. Hoca'nın canı sıkılır, ama bir şey diyemez. Namaz vakti gelince kalkan ziyaretçilerden biri Hoca'ya: "Hocam, bizden bir isteğin var mı?" diye sorar. Hoca, bunu fırsat bilip: "Size vasiyetimdir, siz siz olun sakın hastanın yanında onu sıkacak kadar oturmayın!"*" diyerek taşı gedğine koyar (Sakaoğlu 2005: 79). Kendisini ziyarete gelen kişilerin, empati kurmadan davranmaları hasta psikolojisini anlamaktan uzak olduklarını göstermektedir. Dolayısıyla kişilerin ziyaretleri, hastaya faydalı olmak yerine külfete dönüşmüştür. Nasreddin Hoca fıkrada, "*Hasta ziyaretinin kisası makbuldür.*" mesajını verirken, dolaylı yollardan da insanı anlamanın önemini vurgulamaktadır.

Nasreddin Hoca, bazen de fıkralarında, işin aslını anlamadan atıp tutan kişileri eleştirir. Toplum içerisinde insanların hâl ve hareket nedenlerini bilmeden önyargılı davranıp, onları eleştiren ve anlama sanatından yoksun insanlar, Nasreddin Hoca'nın ironi oklarını hedef olmuştur.

Bir yaz günü öğle sıcağında Nasreddin Hoca, komşu köye giderken, yolu bir çeşmeye uğrar. Dili damağına yapışmak üzere olan Hoca, "su boşa akmasın" diye çeşmenin oluşuna tıkanan ağaç parçasını var gücüyle asılıp, çıkarır. Birden akan basınçlı su, Hoca'nın üstünü başını ıslatır. Bütün bu olan bitenlere kızan Nasreddin Hoca, suyun karşısına geçerek: "Boşuna tıkamamışlar senin ağzını... Demek ki, hak etmişsin!" der (Sakaoğlu-Alptekin 2009: 173). Nasreddin Hoca'nın fıkralarında vermek istediği en önemli mesajlardan birisi de hayata bakış açımızın "*çift anlamlı düşünüşten*" yoksun olmasıdır. İnsanoğlu, sürekli şikayet eden, başına gelen her aksaklıkta ümitsizliğe kapılıp, isyana sürüklenen veya tek taraflı düşünüp karşıdaki kişinin davranışlarını yerli yersiz yorumlayan önyargıya sahiptir. Kişinin çok yönlü olaylara bakarak davranmasını, işin aslını bilmeden yorumlar yapmasının yanlışlığını dile getiren Nasreddin Hoca, fıkralarında sık sık zekâ, tecrübe ve empati üçlüsünün önemini vurgular.

Nasreddin Hoca, iletişimde empati kurmak yerine, akıl veren insanların düştüğü hatalı durumu şu fıkrasıyla örnekler:

"Bir yaz gecesi Hoca ile hanımı sıcağa dayanamadıkları için damda yatarlar. Herkesin derin uykuya daldığı sırada hırsızlar gelip, buldukları her şeyi çalarlar. Sabahleyin evine giren Hoca, eşyalarının çalındığını görünce, kapıya çıkarak bağırmaya başlar. Hoca'nın sesini duyan komşuları, onun yanına gelir ve: "Ah Hocam, ah! Hiç insan geceleyin damda yatar mı?". "Hocam kapının arkasına sürgüsünü

takmamış mıydın?", "Hocam, kilit bozuk muydu yoksa?" şeklinde arka arkaya sorular sorarlar. Hoca bakar ki soruların ardı arkası kesilmeyecek, dayanamayıp: "Bre komşular, doğru söylüyorsunuz da bizim hırsızın hiç mi suçu yok?" der (Sakaoğlu-Alptekin 2009: 143). Kişilerarası iletişimde, karşıdaki kişinin bizi anladığından emin olmamız ve ona güven duymamız bizi ikna edici sözlerine bağlıdır. Derdimizi paylaştığımız kişilerden beklentimiz, bize akıl verilmesi veya hatalarımızın sebebinin tekrar tekrar hatırlatılması değil, sıkıntılarımızın hafifletilmesine yardımcı olunarak anlaşılabilir. Nitekim Nasreddin Hoca, fıkrada, yangına körükle giden kişilerin iletişim çatışmasına yol açan sözlerine karşılık, söylenmesini istediği cevabı söyleyerek sitem eder.

İnsanı anlama, en zor sanattır. Ruhsal yapılarımızın, kendimizi ifade etme yollarımızın ve başkasını anlayabilme kabiliyetimizin farklılığı, kişilerarası iletişimde dikkate alınmalıdır. Hatalarımızdan ders almamız, başkalarına tecrübelerimizle yardımcı olmamız sağlıklı iletişimin en önemli yoludur. Ünlü filozof Heraklitos'un "*Aynı ırmakta iki kez yıkanılmaz.*" sözünde belirttiği gibi değişim kaçınılmazdır ve "*Değişmeyen tek şey değişimin kendisidir.*" Kendiliğin farkında olan insan, her hatasında kendini aşarak, tecrübelerinden ders çıkarır. İnsanın duygu ve düşüncelerine yansıyan değişimler, karşıdaki kişinin de onu anlama çabasında değişim demektir. Bu yüzden iletişimde bulunduğumuz kişiyi sorgulamadan önce onu, yaşadığı koşullar içerisinde değerlendirmemiz gerekir. Empatiye bağlı kurduğumuz iletişimler önce kendimizin sonra da hayatlarına dokunduğumuz insanların yaşamlarını olumlu yönde değiştirmemiz demektir. Unutmayalım ki yaşam, insana verilen bir armağan, insan da bu dünyanın var olma nedenidir.

KAYNAKÇA

A. R. Arasteh; *Aşkta ve Yaratıcılıkta Yeniden Doğuş/Mevlânâ Celâleddin Rûmî'nin Kişilik Çözümlemesi*, (çev. Bekir Demirkol/İbrahim Özdemir), Kitabiyat Yayınları, Ankara 2000.

Cihad Kısa; *Carl Gustov Jung'da Din ve Bireyleşme Süreci*, İzmir İlahiyat Vakfı Yayınları; İzmir 2005.

Daniel Goleman; *Duygusal Zekâ/Neden IQ'den Daha Önemlidir?* (çev. Banu Seçkin Yüksel), Varlık/Bilim Yayınları, İstanbul 1995,

Erdoğan Tokmakçioğlu; *Bütün Yönleriyle Nasrettin Hoca*, Geçit Kitabevi, İstanbul 1981.

Fevzi Halıcı; *Şair Burhaneddin'in Nasreddin Hoca'nın Fıkralarını Şerheden Eseri*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 1994.

İsa Özkan (haz.); *Huca Nasreddin Mezeklere* (Nasreddin Hoca Fıkraları), Tika Yayınları; Ankara 1999.

Judi James; *Beden Dili/Olumlu İmaj Oluřturma*, (çev. Murat Saęlam), Alfa Yayınları. İstanbul 2004.

M. Abdullah Yılmaz; *Dil Zekâsı / İletişim Sihirbazlığı*, Akis Kitap, İstanbul 2009.

Mehmet Arslan / Burhan Paçacıoğlu (haz.); *Letâ'if-i Hoca Nasreddin*, Dilek Ofset Matbaacılık, Sivas 1996.

Mehmet Fuat; *Nasreddin Hoca Fıkraları*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. İstanbul 2004.

Mehmet Sabri Koz (haz.); *Letâ'if Nasreddin Hoca Fıkralarının İlk Baskısı Çeviriyazı-Tıpkıbasım*, İstanbul, Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları. Konya 2015.

Saim Sakaoğlu / Ali Berat Alptekin; *Nasreddin Hoca*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları. Ankara 2009.

Saim Sakaoğlu; *Nasreddin Hoca Fıkralarından Seçmeler*, Akçaę Yayınları, Ankara 2005.

Üstün Dökmen; *Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati*, Sistem Yayıncılık, İstanbul 2003.